

ה. סידור המערכה אינו כשר אלא בכהן, כשאר עבודות שמקבלה ואילך. הור' שסידר פטור ממיתה מפני שאינה 'עבודה תמה' שהרי יש אחריה סידור שני גזירי עצים, או מפני שהיא עבודה הכשרה בלילה – לכך הור' פטור.

זר שסידר – פורקה, וחוזר ומסדרה כהן (כן פסק הרמב"ם הל' ביאת מקדש ט, ט). ונראה שהדין שוה לכל שלשת המערכות הנערכות בכל יום (מנחת חינוך קלב, ג).
וכן הוא הדין לשאר עבודות, כגון זר שנתן שמן ופתילה למנורה – צריך לסלקן, והכהן חוזר ונותן (עפ"י מנחת חינוך צח, יא). והשפת-אמת כתב מסברה, דוקא בכגון סידור מערכה שאינה אלא הכנה – מועיל לחזור ולסדר, אבל עבודות שהן עיקר המצוה כגון העלאת אברים למזבח, אין עצה לחזור ולעשותן על ידי כהן מאחר שכבר נעשו בפסול. אך לענין הגשת המנחה והנפתה פסק הרמב"ם (פסוה"מ יא, ז) שאם עשאן זר חוזר הכהן ומגיש ומניף.
ובספר לקוטי הלכות (תורת הקדשים תמיד לא) כתב להסתפק בזר שהוליד את האברים, שמא יש להחזירם ולהוליכם שוב על ידי כהן.

ו. סידור שני גזירי עצים – צריך כהן (ולא רק בתמיד של שחר שמפורש בכתוב ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר, אלא אף בתמיד של בין הערבים (שסתם הכתוב וערכו עצים) – מכך שהוצרך למעט הולכת עצים שאינה צריכה כהונה – משמע שסידור צריך (כן יש לדרוש לרבי יהודה. ולר"ש יש לשמוע זאת מסברה שהרי אין זר קרב על המזבח. עפ"י תד"ה הולכת; תוס' זבחים יד: ד"ה והרי. וע"ש בקר"א).
לרבי יוחנן, זר שסידר שני גזירים – חייב מיתה וצריך לחזור ולסדר על ידי כהן. [רב ולוי פוטרם ממיתה, שלדעתם אינה 'עבודה תמה', כי יש אחריה סידור אברים (כדלעיל כג). ופסק הרמב"ם (ביאת מקדש ט, ה) כרבי יוחנן].

ז. סידור אברי העולה צריך כהונה (וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים... ובעצם לא נצרך מקרא זה אלא לדרוש על הטלה שטעון ששה כהנים).

פירוט נוסף של העבודות הכשרות בורים ושאין כשרות – במנחות יח.

דפים כז – כח

מו. א. סידור גזירי עצים – מתי נעשה ובכמה כהנים?

ב. מתי מסדרים את המערכה?

א. סידור שני גזירי העצים נעשה בבקר ובערב; בבקר, לאחר סידור המערכה וקודם דישון מזבח הפנימי והמנורה והקרבנות התמיד (לג.), מסדר כהן אחד שני גזירים (ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר). לפי לשון אחת בדברי רבי יוחנן, הסידור הוא עבודת יום. וללשון אחרת – כשר אף בלילה.
התוס' מפרשים שחזרו בגמרא מלשון זו והסיקו כלשון ראשונה. ואולם מפרש"י אין נראה כן. וכן כתב רבנו אליקים (כו: במשנה) שאפשר לסדר שני גזירי עצים בלילה. וכן נקטו התוס' – ישנים (להלן לג.). וכן נקט המנחת-חינוך (קלב, ד) שכן נראה דעת רב אשי, הגם שדחו בגמרא את הוכחתו. ודוקא לאחר חצות, שהרי נאמר בבקר בבקר – תן בוקר לבוקרו של

לילה (עפ"י ריטב"א). ובלקוטי הלכות כתב שמסתבר להחמיר כלשון ראשונה שאין לסדר אלא ביום.

בין הערבים נעשה הסידור בשני כהנים, כל אחד מוליך גזיר – עץ אחד ומסדרו (וערכו עצים על האש).
א. סידור שני גזירים נעשה רק לאחר הצתת האש במערכה (כן כתבו הריטב"א (הובא בכסף משנה תמידין ומוספין ד,ה) ותוס' ישנים לעיל כד; חזון איש מנחות לו, יב ועוד). ויש שכתבו שהצתת המערכות היתה לאחר סידור שני גזירים (ע' במפרש לתמיד כט ד"ה הציתו ובלקוטי הלכות שם). ונראה שלשיטתם מביאים אש קטנה לפני סידור המערכה (כמו שהביא בלקוטי הלכות מהירושלמי), ואחר כך מסדרים מערכה גדולה ושניה ושני גזירים ולבסוף מציתים באש שנמצאת שם, באליתא.
ב. יש להסתפק ביום הכפורים, האם היה כהן נוסף עוזר לכהן הגדול בהעלאת שני גזירים בין הערבים, שהרי מצוותם בשני כהנים, או שמא נעשה הכל בכהן הגדול (עפ"י רבנו יהונתן פרק שלישי ט).

מבואר בגמרא בסידור המערכה כשר בלילה.

א. לדברי התוס' בסוגיתנו (בד"ה איכא), סידור המערכה נעשה בלילה דוקא. ולהלן (לג. ד"ה אביי) כתבו שכשר אף ביום.
ב. סידור המערכה נעשה אחר תרומת הדשן. ואם סידר מקודם – יפרק ויסדר אחר כך. וצריך להביא אש מקודם. הקדים העצים – יפרק ויתן אש ועליה העצים (לקוטי הלכות עפ"י הירושלמי. ותמה על הרמב"ם שהשמיט).

פרק שלישי; דף כח

מז. א. כיצד ודאו במקדש שהגיע זמן שחיטת התמיד?

ב. מתי מתחיל זמן המנחה, לענין תפילה ולהקרבת תמיד של בין הערבים?

א. אמר להם הממונה (רש"י: הוא הסגן. והתוס' חולקים): צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה. אם הגיע, הרווא אומר: ברקאי. רבי ישמעאל אומר ברק ברקאי. ורבי עקיבא אומר עלה ברקאי (– האיר יותר מברק). נחומא בן אפקשיון אומר: אף ברקאי בחברון. מתיא בן שמואל הממונה על הפייסות אומר: האיר פני כל המזרח עד שבחברון – והוא אומר: הן. [אפשר לפרש, העומד על הגג אומר 'האיר פני כל המזרח', ואומר לו העומד למטה: 'עד שבחברון?' והוא עונה: 'הן'. ואפשר לפרש, העומד למטה אומר 'האיר פני כל המזרח?' ואומר לו זה שלמעלה: 'עד שבחברון', וזה שלמטה אומר: הן, כלומר כך אני שואל, ודי בכך. עפ"י רש"י וריטב"א. וע' רבנו אליקים]. רבי יהודה בן בתירא אומר: האיר פני כל המזרח עד שבחברון ויצאו כל העם איש איש למלאכתו. ופרשו דבריו בבעלי בתים המשכימים למצוא פועלים.

א. הלכה כמתיא בן שמואל (עפ"י רמב"ם ריש הל' תמידין ומוספין. וכבר עמד המנחה-חינוך (תא) על שהשמיט הרמב"ם 'עד שבחברון'). ועתוס' להלן לו: שזמן התמיד היה מעלות השחר. ושמא נקטו הלכה כתנא קמא או כוונתם קודם הנץ החמה ול"ד עלות השחר.

ב. שיעור הארת המזרח הוא זמן מה אחר עלות השחר (כ"מ במלחמות ה' לרמב"ן ריש ברכות; רש"י סוכה כט.). ויש שכתבו 'הנץ החמה' [אך כמה אחרונים פירשו בדבריהם שאין כוונתם להנה"ח שבכל מקום. ערש"י מנחות סת. רש"ש מגילה כ.]. ויש אומרים שעלות השחר ו'האיר המזרח' היינו הך (שנות אליהו ריש ברכות. וע' באה"ל נח, ד פט, א).

ג. מפשטות דברי הגמרא נראה שבכל יום היו אומרים כן, ואולם מלשונות כמה מהמפרשים נראה שרק ביום הכפורים שאלו 'האיר פני המזרח...'. (ע' בשפת אמת).

ולמה הוצרכו לכך (לעלות לגג או לחומה ולראות) – שפעם אחת עלה מאור הלבנה ודימו שהאיר המזרח ושחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה. [היה זה בסוף החדש שהלבנה מתמרת אז סמוך לשחר במזרח, ויום המעונן היה, ולכך זוהרה הפציע לכאן ולכאן בדומה לתימור החמה המפציע לצדדים].

ב. שנינו בערב פסח שחל להיות בשבת, שמיהרו להקריב תמיד של בין הערבים כדי לצלות את הפסחים מבעוד יום, היה התמיד נשחט בששה ומחצה. מבואר בגמרא שבעצם כבר מיד לאחר חצות היום היה ראוי לשחוט [ותפילת אברהם היתה באותה שעה, מיד כשהצל החל לנטות] – אף על פי כן הצריכו להמתין חצי שעה מפני שקשה לכל אדם לכוין.

א. הדעה הרווחת היא שמדין תורה אפשר לשחוט את התמיד בתחילת שעה שביעית אלא חכמים הצריכו להמתין חצי שעה (עתוס' נדה סג: בשם רשב"ם; רש"י פסחים ה. ותוס' שם ומג"א תנח, א); שם כת: צג: וכן מורה פשטות לשון המשנה והגמרא בכ"מ – כגון כאן ובפסחים סא. עג: צו: וע' פרי חדש רלג; בכור שור פסחים נח; מנחת חינוך הו, תא, ו).

ויש אומרים שמהתורה זמנו משש ומחצה שאז הצל ניכר לכל (ע' בלשון המאירי תורא"ש נדה סג: וכן דייקו מרש"י בברכות כו: שבת ט: ופסחים נח. ע"ש בגליון הש"ס ובשאר מפרשים; חק יעקב תנח, א; אבן האול תמידין א, ג).

ב. מי שהתפלל תפילת מנחה אחר חצות היום קודם שש ומחצה – משמע מהשלחן-ערוך (או"ה רלג, א) שלא יצא ידי חובתו (מגן אברהם, דרך החיים וברכי יוסף). ויש אומרים שבדיעבד יצא ואין צריך להתפלל שנית (פרי חדש, בית יעקב ומגן גבורים. 'וצריך עיון למעשה' – שער הציון שם אות ו). ואם נזכר באמצע התפילה שעדיין לא עברה חצי שעה – פשוט הדבר שממשיך בתפילתו (הליכות שלמה ח"א יג, א. ושם מובא מכת"י הגרש"א להסתפק בקרבן התמיד אם בדיעבד יצאו קודם חצות שהרי רואים אנו שאפילו בשעת הדחק לא הקדימו התמיד קודם שש ומחצה. וצ"ב הלא מדאורייתא יצא מחצות כנ"ל וכיצד יקריבו שוב התמיד. וכנראה הספק הוא כשלא הושלמה הקרבנות שמה לא ימשיכוהו ויקריבו קרבן אחר לאחר זמן).

ג. השלחן-ערוך פסק שעיקר זמן תפילת מנחה הוא מתשע שעות ומחצה כי אז היו מקריבים את קרבן התמיד בכל יום. ויש מהראשונים שמקלים לכתחילה להתפלל משש ומחצה ולמעלה [ומשמע לפרש"י כאן שכן דעת רב ספרא, להודרו להתפלל מיד בהגיע הזמן]. וכן מצדד הגר"א (עפ"י רא"ש וטור או"ח רלג. ווע' בשפת אמת כאן ובפנ"י שבת ט. וע"ע בשבת קיח-קיט). ולכל הדעות, אם רוצה לאכול או לצאת לדרך או אם עתה יוכל להתפלל עם הציבור ולא אחר כך – מותר להתפלל לכתחילה משש שעות ומחצה (משנ"ב רלג סק"א).

דף כט

מח. א. מה דינו של זבח שנשחט בלילה, וכן עוף שנמלק ומנחה שנקמצה בלילה?

ב. האם כלי שרת מקדשים את הניתן בתוכם שלא בזמן הקרבתו?